

**Vít Dočkal, Petr Fiala, Petr Kaniok,
Markéta Pitrová, eds.:**

**ČESKÁ POLITIKA V EVROPSKÉ UNII,
EVROPSKÝ INTEGRAČNÍ PROCES
A ZÁJMY ČESKÉ REPUBLIKY**

Brno, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006, 216 stran.

Evropská unie ve svém více než padesátiletém vývoji představuje instituci *sui generis*, není ani superstátem ovšem ani klasickou mezinárodní organizací. Evropská unie je společným vlastnictvím účastnicích se členských států, které pomoci mnoha aktérů formují její výsledný tvar. Není něčím plně hotovým, ale představuje politický proces, který vtaňuje členské státy do systému sdíleného vládnutí. Jednotlivé národní státy operují ve společném evropském správním prostoru, který na jedné straně spolupomáhají vytvářet na straně druhé jsou jím však ovlivňovány. Evropská unie vytvořila pro členské země prostředí, ve kterém se všechny členské země prostřednictvím různých institucí snaží hájit své národní zájmy a dosáhnout společné dohody co nejbližší jejich postojů, vytvářejí tak tzv. evropskou politiku. Po dosažení společného řešení pak tento společný konsensus převádějí do praktických politik svých zemí.

Během svého dlouhého vývoje EU pomohla zemím jižní Evropy a později střední a východní s procesem demokratické transformace, hrála modernizační roli při vyrovnávání se různě ekonomicky rozvinutých oblastí Evropy, posílila bezpečnost kontinentu i jeho vyjednávací potenciál vůči třetím stranám, malým zemím zajistila větší slovo v rozhodovacích procesech, než by jim náleželo dle jejich ekonomické či demografické síly. Členství v EU dává šanci i odpovědnost, možnost ovlivnění chodu evropské politiky. Pro novou členskou zemi znamená výzvu artikulace národních zájmů a jejich efektiv-

ního hájení na evropské úrovni, co nejlepší přípravu tvorby evropských politik ve společném administrativním prostoru a jejich co nejracionálnější implementaci.

Česká republika s dalšími devíti státy vstoupila do EU 1. 5. 2004 po dlouhém období transformace v oblasti politické a ekonomické a přibližování se *acquis communautaire*. Na počátku tisíciletí před východním rozšířením, jehož rozsah neměl v dějinách evropské integrace obdoby, začala i diskuse o další podobě EU a její budoucnosti. Ambiciózní proces rozšiřování měl doprovázet i proces prohlubování. Do této debaty se zapojily i nově vstoupivší země. Zachytit tento historický mezník v dějinách nedávno vzniklého státu si vzali za úkol autoři práce „Česká politika v Evropské unii.“ Jejich ambicí bylo přístupnou formou seznámit čtenáře s možnostmi i limity nového člena EU. Práci si rozdělili do tří tematických bloků, první se zaměřil na některé politiky EU a postoje České republiky včetně dalšího rozšiřování, druhá se zabývá aktuálním konstitucionalizačním procesem v EU a reformou institucí, třetí se zaměřila na otázku českého předsednictví v první polovině roku 2009. Jednotlivé příspěvky zpracovali autoři z především univerzitního prostředí, kteří patří k předním odborníkům na danou problematiku.

V první části práce se autoři zaměřili na pozice a zájmy České republiky v oblasti společné zemědělské politiky, regionální politiky, hospodářské měnové unie, multikulturní Evropy, vzdělávací politiky, bezpečnostní dimenzi, Schengenského prostoru a dalšího rozšiřování EU. Na pozadí rámce Společné zemědělské politiky a jejích reforem objasňuje Petra Kuchyňková úlohu jednotlivých aktérů hájících zájmy České republiky, producenty i zpracovatele. Jejich těžiště se však postupně posouvá směrem k problematice environmentální a reformy politiky rozvoje venkova. Autorka upozorňuje na možnosti českých aktérů při ovlivňování SZP, především na úrovni vlády, částečně na úrovni

Evropského parlamentu, sleduje i roli různých lobby a zájmových skupin. Plánovaná reforma SZP na období francouzského a českého předsednictví na přelomu let 2008 a 2009 nabízí určité možnosti, česká úloha zde nebude lehká, ovšem důležitou úlohu bude hledání spojenců k prosazení liberálnějšího modelu vstřícnému i producentům z nejhudších zemí. Právě mezi členskými zeměmi nalezneme mnoho těch, jejichž představa je tomuto pojetí blízká, například ve Velké Británii. Ke druhé nejnákladnější politice patří regionální politika EU, které se ve svém příspěvku věnuje Vít Dočkal. Jejím cílem je vyrovnat rozvoj regionů Evropy a pomoci méně rozvinutým oblastem. Autor upozorňuje na diskrepanci mezi evropskou a českou regionální politikou, na nedostatečnou schopnost ČR vsříbat vysoké finanční dotace, které v letech 2007–2013 činí 100 miliard ročně, rovněž i na nepřilíživé koordinaci. Důležitou se jeví i dlouhodobější perspektiva rozvoje regionů za rok 2013, kdy již Česká republika nebude moci čerpat tak vysoké dotace, a tak nastartování rychlejšího růstu regionů bude třeba udržet. Zde je možné se poučit z příkladů Španělska i Řecka či úspěšného Irsku.

Autor stati *Budoucnost HMU a společné měny* z hlediska ČR Zdeněk Sychra se zaměřil na krátkou bilanci ustavení společné evropské měny z hlediska jejich účastníků i zemí mimo eurozónu jako příklad posílené spolupráce jen části členských států EU. Kromě tří starých členských zemí, které euro nepřijaly, stojí zatím mimo země posledního rozšíření, Slovinsko zavedlo společnou měnu od ledna tohoto roku. Autor upozorňuje na skutečnost, že Česká republika, která se přístupovými smlouvami zavázala k přijetí společné měny, však neplní především kritérium rozpočtového deficitu, dále pak podpora veřejnosti pro tento projekt klesá.

Příspěvek Ondřeje Krutílků *Pozice české republiky v multikulturní Evropě* odráží mnohoznačnost i mnohohrstevnatost tohoto pojmu, který ovšem někteří považují za přežitý,

jak při své návštěvě Prahy potvrdil Samuel Huntington. Autor se zaměřil na některé aspekty multikulturalismu ve vztahu k dalšímu rozšiřování EU a v otázce prostoru svobody, bezpečnosti a spravedlnosti. V českém politickém diskursu, jinak spíše málo živém, vzbudilo emoce možné přistoupení Turecka, čeští političtí aktéři se rozdělili na zastánce, především dvě největší politické strany a na odpůrce například europoslance J. Zielience a KDU-ČSL. Za velmi pozitivní jev lze považovat skutečnost, že Česká republika a ostatní tehdejší kandidátské země byly plně vtaženy do vzdělávacích programů EU jako plnohodnotný člen od jejich počátku, ty umožnily českých vzdělávacím a vědeckým pracovníkům pravidelný kontakt a střetávání se s výsledky dosaženého poznání na univerzitních a vědeckých pracovištích vyspělých evropských zemí. Výměna studentů, při níž nejdříve převažoval počet českých posluchačů vyjíždějících studovat do zahraničí, což se již v posledních letech mění, změnila klima českých univerzit. Jak zdůrazňují autoři příspěvku *Evropská vzdělávací politika a zájmy České republiky* Petr Fiala a Jiří Nantl, Boloňský proces představuje příklad víceúrovňového vládnutí při zapojení mnoha aktérů státních i nestátních a úrovní: národních vlád, EU, vysokoškolských institucí a reprezentací studentů. Jako příklad uvádějí autoři přímé zapojení České konference rektorů do tvorby vzdělávací politiky na evropské úrovni bez zprostředkování ministerstvem školství. Komunikace přitom prochází na vertikální i horizontální úrovni. Další prostor prohlubování vytváření evropského vzdělávacího prostoru vidí autoři v dořešení otázky uznávání kvalifikací, rozumné harmonizace sociálního postavení studentů a v novém pojetí role vysokých škol zasazených do národního i evropského rámce.

Českou politiku vůči výzvě europeizace označuje za akomodační ve smyslu co nejúspěšnějšího etablování v rámci daných struktur ve svém příspěvku Břetislav Dančák *Pozice a zájmy ČR v evropské a transatlantické*

bezpečnostní dimenzi. Autor hodnotí roli malého (Byla jsem dánskou politickou reprezentací upozorněna, že Dánové se diví, proč o sobě hovoříme jako o malém státu. Dánsko má méně obyvatel, ale jako malé se prý necítí.) vnitrozemského státu na mezinárodní úrovni, vymezuje limity dané právě geopolitickými, demografickými i ekonomickými faktory, ovšem i prostřednictvím svého členství v evropských a transatlantických strukturách překročení svých možností. Jako příklad uvádí autor ochranu lidských práv na Kubě, náš postoj k Blízkému východu či v irácké válce. Upozorňuji však, že postoj českých prezidentů k válce se lišil, rovněž tak nositelem postojů „nové“ Evropy byla především Velká Británie a tehdejší španělská vláda a kandidátské země. Komplementární spolupráce obou základních dimenzí české bezpečnostní politiky transatlantická a evropská je nezastupitelná. Bezpečnostní problematiku se zabývá i článek Radky Drulákové Evropa a ČR bez hranic. Autorka nejprve objasňuje vznik a vývoj Schengenských dohod, analyzuje přístup českých aktérů k jeho implementaci a další komunitarizaci v záležitostech justice a vnitra. Zpoždění plné implementace Schengenského systému a včlenění nových členských zemí vyvolalo rozčarování.

Zdeněk Sychra se zabývá ve své práci Perspektivami dalšího rozšiřování EU z hlediska zájmů ČR: dopady extenze počtu členů EU na pozici ČR v EU. Po dokončení východního rozšíření v lednu 2007 se EU rozrostla na 27 členů a i když se dá říci, že rozšíření proběhlo úspěšně, nevyhnuło se určitým problémům. Obava z přílivu levných pracovních sil a z odsunu některých výrobních do zemí s levnější pracovní silou stály bezpochyby jako jeden z důvodů za odmítnutím Ústavní smlouvy ve francouzském a nizozemském referendu, Velká Británie, která velmi vstřícně otevřela dveře svého pracovního trhu nově přichozím členům a jejichž počet narostl během dvou let o téměř půl milionu, se rozhodla o zdrženlivější postup vůči Bulharsku a Ru-

munsku, Irsko na jedné straně vítá kvalifikované pracovníky ze střední a východní Evropy, ale i zde se ozývají nespokojené hlasy. Fungování samotné EU se stalo těžkopádnějším a sílí volání po opatrnějším přístupu k dalšímu rozšiřování nesené pod heslem absorpční kapacity EU. Mnohost názorů v evropském prostoru se odráží i na české politické scéně. Na Vznik evropského politického prostoru a pohled české republiky ve svém článku upozorňuje David Muller. Autor nejprve vymezuje jednotlivé součásti evropského politického prostoru, zaměřuje se na některé jeho aspekty především evropskou občanskou společnost. Těžko se dá hovořit o vzniku evropského démos, dalo by se však polemizovat s tvrzením, že evropským občanům chybí společné hodnoty, spíše nejsou exkluzivně evropskými hodnotami. Autor zmiňuje evropské politické strany a poukazuje na jejich odlišný charakter i roli ve vztahu k národním politickým stranám. Z pohledu českých politických stran jako významných aktérů pak hodnotí jejich vztah k evropskému integračnímu procesu.

Kapitola Česká republika a možné varianty revize primárního práva Společenství Iva Pospíšila se zaměřila na konstitucionalizační proces a snahu vytvořit Smlouvu zakládající ústavu pro Evropu. Zde bych autora jako přímý účastník chtěla upozornit, že sice předsednictvo Konventu jistě dobře zvládalo svou roli a někdy i lehce manipulačními prostředky. Ovšem architektem „hotové a velmi ambiciózní verze ústavní revize“ byl tandem Francie a Německa a především první jmenované členské země, o čemž svědčí i jejich předkládané iniciativy během Konventu. Při mnoha jednáních především zástupců členských států, parlamentů i evropských institucí a později během mezivládní konferenci došlo k jejich nepřilíš substantivní moderaci. Na mnohé námítky z naší strany reagoval při osobních setkáních německý ministr zahraničních věcí J.Fischer tím, že i jemu se vše nelíbí, ale že si to prosadili jejich francouzští

partneři a pokud nakonec ke kompromisu nedojdeme, hrozí vytvoření pevného jádra, které on sám by rovněž nerad viděl. Ačkoliv návrh institucionální reformy přinášel mnohé nové prvky, základem ústavní smlouvy jsou stávající smlouvy, proto nemůžeme očekávat úplně nový text, pokud by se nejednalo pouze například o hodnotovou deklaraci či úpravu institucionálního rámce, tedy Nice plus. Obdobnému tématu se věnuje i Hubert Smekal v příspěvku *Pozice ČR ve Smlouvě o Ústavě pro Evropu: rizika i výhody plynoucí pro ČR*. Autor poukazuje na novinky, které smlouva přináší, včetně institucionálních změn, provádí též komparaci postojů českých parlamentních politických stran, upozornil na základní princip fungování EU a tím je hledání společného konsensu. Reformou institucí z pohledu České republiky se zabývá ve své stati Běla Plechanovová, věnuje se jednotlivým evropským institucím a poukazuje na dlouhodobější snahy o jejich zefektivnění z pohledu různých členských zemí.

Pro Českou republiku nesmírně aktuální téma tvoří základ dvou posledních příspěvků Markéty Pitrové a Petra Kanioka *Předsednictví: vrcholem rad v EU a Česká republika a její budoucí priority*. Autoři nejprve objasňují roli předsednictví, jeho zakotvení v institucionálním systému, historii, funkce, principy. Předsednická země reprezentuje EU navenek i uvnitř, je manažerem a administrátorem Rady, mediátorem konsensu, tvůrce politických priorit, dává ale i šanci předsednické zemi stanout ve světle reflektorů a představit ji na evropské a mezinárodní úrovni. Hájení a prosazování národních zájmů, k němuž má předsedající země příležitost, ovšem musí být připraveno již dlouho před zahájením předsednictví vytyčením jeho priorit. Předsednictví naopak má být neutrální, hájící zájmy EU jako celku a působící jako mediátor zájmů jednotlivých zemí. Českou republiku čeká předsednictví v první polovině roku 2009, dle zkušeností ostatních členských zemí vyplývá, že jeho příprava začala nejméně dva roky

před jeho započítím. Patří sem právě i vytyčení priorit. Určité vymezení přináší i nutnost kontinuity evropského vývoje a kompatibilita priorit s dlouhodobou perspektivou vývoje EU, respekt k dříve nastoleným tématům či odpověď na aktuální problémy za daného předsednictví. Můžeme však předpokládat, že během českého předsednictví budou řešeny klíčové otázky evropské integrace jako je otázka reformy finančního rozpočtu a především Společné zemědělské politiky, otázka omezení volného pohybu osob z členských zemí střední a východní Evropy, není vyloučena ani mezivládní konference k institucionální reformě či konstitucionální smlouvě, budou se konat volby do Evropského parlamentu, volit se bude předseda Evropské komise. Ovšem stanovení českých priorit musí předcházet dle autorů tolik potřebná evropská debata. Nelze s nimi, než souhlasit.

Autoři ve své publikaci představili bohatou mozaiku reflektující současnou situaci evropského integračního procesu s jeho dilematy a nedorozhodnými problémy v mnoha oblastech, zemědělskou politikou počínaje a konstituční krizí konče. Česká republika jako nový členský stát si své postavení a především svůj vztah k evropskému integračnímu procesu hledá, stejně jako se snaží identifikovat své národní zájmy a případné spojení k jejich realizaci. U mnohých nových členských zemí se tyto vazby tvořily již během období přistupování, například baltské země spolupracují úzce se severskými zeměmi, Rakousko mělo blíže k Maďarsku a Slovinsku, Polsko svého hlavního advokáta mělo v Německu. Česká republika nacházela své zájmy ve fluidní skupině Visegrádské čtyřky. Při identifikaci priorit českého předsednictví bude třeba hledět i na tento aspekt. Recenzovaná práce čtivým jazykem upozorňuje na mnohost aspektů integračního procesu i absenci a nutnost debaty v České republice, přitom neztrácí na své odborné erudovanosti.

Lenka Rovná,

Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze